

Секція: Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика.

Іванова Л.В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри управління персоналом і економіки праці

Одеського національного економічного університету

М. Одеса, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Ринкові перетворення в Україні супроводжуються значними змінами в соціально-трудовах і економічних відносинах в суспільстві. Особливої уваги в цих умовах потребує проблема формування ефективної системи регулювання зайнятості та створення конкурентного ринку праці, адекватних вимогам інтеграції країни у світовий економічний простір,

У формуванні ринку праці України недостатній розвиток займає його соціалізація, структура зайнятості, яка відповідала б реалізації моделі соціально орієнтованої ринкової економіки, побудова якої є стратегічним завданням будь-якого суспільства.

Соціалізація ринку праці в Україні – об'єктивний процес, пов'язаний з забезпеченням повної продуктивної зайнятості, підвищенням ефективності використання трудового потенціалу, зростанням добробуту та якості життя населення. Результатом цього процесу є людський розвиток, що визначається не лише як досягнутий рівень добробуту, а і як зростання людських можливостей щодо тривалості життя, здоров'я, освіти, користування політичними та економічними свободами [1, с.12].

Процес соціалізації ринку праці залежить від ефективності заходів побудови соціально орієнтованої моделі ринкової економічної системи. Разом з тим ринок праці є однією з найважливіших складових реформування економіки, а рівень соціалізації ринку праці – це основний показник соціальної орієнтації тієї чи іншої ринкової економічної системи. Низький рівень і

недостатня інтенсивність процесів соціалізації ринку праці спричиняє низьку ефективність ринкових перетворень. Для підвищення результативності реформування необхідний новий методологічний підхід, який в основу економічного зростання покладає соціалізацію ринку праці, визначаючи її найбільш суттєвим фактором впливу і головним засобом економічного зростання.

На сучасному етапі розвитку в основу методології державного регулювання процесу соціалізації ринку праці в Україні слід покласти перехід до забезпечення повної продуктивної зайнятості населення як необхідної бази для прискорення економічного зростання, якісного і кількісного задоволення потреб виробництва в робочій силі, підвищення матеріального рівня життя населення.

Вирішальним фактором і результатом процесів соціалізації ринку праці і формування продуктивної зайнятості є якість трудового потенціалу. Саме висока якість і конкурентоспроможність робочої сили є передумовою високопродуктивної і високооплачуваної праці – основних показників соціально орієнтованого ринку праці. В економічному зростанні і покращенні якості та рівня життя населення важливу роль відіграє фактор якості людського капіталу, який характеризується рівнем освіти, знаннями, інноваційною активністю, мобільністю працівника. Якість трудового потенціалу в сучасних умовах стає ключовим чинником конкурентоспроможності та економічної ефективності виробництва.

Однак сьогодні вітчизняна економіка страждає на низьку економічну значущість кваліфікованої та інноваційної праці, потерпає від руйнації стимулів для бізнесу, для окремих індивідів вкладати ресурси в розвиток людського потенціалу, в поліпшення фінансування соціальної сфери. У результаті, в Україні знецінився головний продукт соціальної сфери – кваліфікований і вмотивований працівник, як масове явище.

І як вірно підмічає А.Кудінова, «склались досить стійкі умови стагнації тієї сфери економіки, де висока кваліфікація персоналу, якість мотивації, культура

організації виробництва виступають головними чинниками доходності: вони витіснені такими факторами, як штучна монополізація ринків, маніпулювання доходністю різних ланок створення цінності, отримання доступу до штучно здешевлених ресурсів» [2, с.7].

Особливого значення для соціалізації ринку праці набуває система оплати праці, рівень заробітної плати, визначення ціни робочої сили. Заробітна плата виступає найважливішою категорією і предметом соціально-трудоких відносин, стимулююча роль якої визначається її рівнем відповідно до вимог нормального відтворення робочої сили та справедливою винагородою за трудовий внесок.

Сьогодні в Україні розрив між заробітною платою і вартістю відтворення робочої сили дуже значний і має тенденцію до збільшення. Існуюча практика порушення співвідношення ціни та вартості робочої сили значною мірою посилюється зростанням цін і тарифів на послуги, темпи якого значно перевищують темпи зростання номінальної заробітної плати та соціальних трансфертів. Негативний вплив на це співвідношення має наближення рівня внутрішніх цін на товари і послуги до рівня світових. Безперечно, для ринкових умов подібне явище цілком природне, але ціна робочої сили, яка є товаром, також має відповідати світовій. Однак в Україні цього не відбувається. Навпаки, посилюється тенденція відставання ціни робочої сили від світового рівня. Сьогодні заробітна плата в країні настільки низька, що не може виконувати ні відтворювальну функцію стосовно робочої сили, ні стимулюючу виробництво функцію.

Стимулююча функція заробітної плати, її вплив на розвиток виробництва втрачений через заниження вартості робочої сили. Економіка, що базується на низькій вартості робочої сили, не забезпечує високих стандартів споживання, процесів нагромадження, якісного відтворення робочої сили, а навпаки, провокує відплив найбільш ініціативних економічно активних громадян до інших країн.

Економіка України в найближчій перспективі не зможе забезпечити гідні умови та оплату праці населенню України і через це розв'язання соціальних

проблем. Як свідчить і світовий, і вітчизняний досвід, через нерівномірність виходу з кризи окремих секторів і виробництв принаймні, перші етапи економічного зростання супроводжуються посиленням майнового розшарування населення, недотриманням елементарних стандартів умов праці та низьким рівнем її оплати.

Оплата праці має впливати на зайнятість через регулювання мінімальної заробітної плати. Попри те, що її розмір поки що прямо не пов'язаний з тарифною системою, будь-яке помітне зростання її розміру зумовлює необхідність підвищення тарифних ставок кваліфікованим робітникам і посадових окладів службовцям, а також збільшення різних соціальних виплат. Таким чином, підвищення розміру мінімальної заробітної плати збільшує витрати на оплату праці, а отже, витрати на продукцію та її ціну, знижуючи тим самим попит на робочу силу і посилюючи її пропозицію [3, с.128].

Так, середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників на початку 2016 р. в цілому по Україні становила 4453 грн., при прожитковому мінімуму однієї працездатної особи 1378 грн. Найнижча середньомісячна номінальна заробітна в галузі освіти – 3100 грн., охорони здоров'я – 2770 грн., мистецтва та спорту – 2807 грн.

За таких умов неможливі повна реалізація людського потенціалу та підтримка населенням економічних перетворень, а тому не варто очікувати значної активності населення на вітчизняному ринку праці, високої продуктивності зайнятості і загалом високої ефективності економіки. Низький рівень заробітної плати стимулює неформальну, тіньову зайнятість, таким чином забезпечуючи виживання значної частини населення. Тому надзвичайно важливим є використання результатів економічного зростання для забезпечення відчутних змін у рівні життя населення.

Розуміння процесів соціалізації економічного розвитку дозволяє зробити висновок, що головним суб'єктом і об'єктом цих процесів виступає людина як працівник, як власник, як споживач, як особистість. Тобто, цілями соціалізації ринку праці можна вважати: зростання матеріального добробуту населення і

досягнення прогресивних його стандартів на рівні розвинених країн; безперервне підвищення якості трудового потенціалу відповідно до тенденцій науково-технічного і соціально-культурного прогресу; забезпечення повної, продуктивної зайнятості населення відповідно до здібностей та інтересів індивіда і ринкового попиту на працю; формування потужного середнього класу; створення безпечних умов праці; забезпечення соціального захисту безробітних і малозахисених прошарків населення.

Тобто, основними факторами, які визначатимуть динаміку соціалізації ринку праці, слід вважати: прискорене економічне зростання; структурну перебудову і модернізацію економіки; створення відповідних умов для розвитку ефективних виробництв; науково-технічний прогрес та інформатизацію економіки; державне регулювання розвитку трудового потенціалу, ринку праці; нарощування потенціалу підприємництва.

Успішна реалізація заходів щодо становлення соціально орієнтованого ринку праці в Україні, тривалість цього періоду залежать від того, наскільки повно будуть враховані і використані особливості сучасного соціально-економічного стану, характер і сила дії різних зовнішніх і внутрішніх факторів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Онікієнко В. В. Методичні засади оцінювання рівня соціалізації ринку праці в Україні / В. В. Онікієнко // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. Вип. 9. – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – С. 11–15.
2. Кудінова А., Верба Д. 15 років зростання без розвитку: що блокує соціально-економічний прогрес України? // Україна: аспекти праці. – 2015. – №7. – с. 3 – 10.
3. Аветисова А.О., Палій Н.С. Соціалізація ринку праці // Зб. наукових праць «Торгівля: ринок України». Донецьк: ДонНУЕТ, 2012. – с. 124 – 131.